

Draženko Tomić, *Filozofija i odgoj* (Zagreb: Sveučilište u Zagrebu – Učiteljski fakultet, 2020), 90 pp.

Djelo *Filozofija i odgoj* predstavlja prilično koncizno i jasno napisan prikaz jedne discipline koja se standardno naziva *filozofija odgoja*, a nastalo je kao plod sabranih predavanja iz sveučilišnog kolegija *Filozofija i odgoj* koji autor duži niz godina predaje na Učiteljskom fakultetu u Zagrebu. Samim naslovom autor očito aludira na važnost koju odgoj ima unutar filozofije općenito, ali i na činjenicu da je odgoj jedno od povlaštenih filozofskih područja vezanih uz svaku ljudsku jedinku, kao i društvo u cjelini. Autor se u svom prikazu morao odlučiti za neke teme (i ispustiti druge), i morao je izdvojiti misli o odgoju samo nekih autora – jer sve teme niti sve autore nije moguće obraditi. Tako je, osim prikaza glavnih obilježja filozofije, zatim filozofije odgoja, te izlaganja glavnih naglasaka vezanih uz razvoj odgojne tematike kroz povijesna razdoblja, odnosno kroz četiri velike epohe autor odabrao i koncizno prikazao neka od važnijih imena svjetskih i hrvatskih filozofa odgoja.

Svoju knjigu započinje prikazom biti i utjecaja filozofije na društvo, nakon čega odmah čini poveznicu s filozofijom odgoja, koju se, govoreći općenito, smatra jednom od najstarijih filozofskih disciplina (naravno, misleći pri tom na njezinu implicitnu prisutnost u životu ljudi svih vremena), odnosno na činjenicu da je, kada govorimo o odgoju, riječ o jednoj od temeljnih čovjekovih potreba. Filozofija odgoja prisutna je u djelima ne samo antičkih autora nego i suvremenih, jer je zaista velik broj filozofa smatrao važnim posvetiti i doista posvetio neke dijelove svojeg opusa upravo raspravama vezanim za odgoj.

Svaki čovjek se odgaja, to je neupitno i svaki pojedinac i društvo u cjelini ovisi o onima koji ih odgajaju (ali i o sadržajima i načinima na koje se to čini).

Primijetimo da je jedan od iznimno poznatih libanonskih pisaca Halil Džubran izrekao vrlo lijepu misao o odgoju koja glasi:

»Vaša djeca nisu vaša djeca. Oni su sinovi i kćeri života samoga. Oni dolaze kroz vas, ali ne zbog vas. Jesu s vama, ali vam ne pripadaju. Možete im dati svoju ljubav, ali ne i svoje misli, jer imaju vlastite misli. Možete dati dom njihovim tijelima, ali ne i njihovim dušama, jer je dom njihovih duša u kući budućnosti koju ne možete posjetiti, čak ni u snovima. Možete htjeti biti poput njih, no ne činite ih sličnima sebi«.

Ovim mislima najavljeno je nekoliko važnih aspekata, izazova i poteškoća na koje svi koji se profesionalno bave odgojem nailaze u svom radu. Odgoj treba biti odgoj za slobodu (u intelektualnom i moralnom smislu osobito), drugim riječima on treba biti poziv na zrelost, samostalnost i zauzimanje vlastite uloge u društvu u kojem živimo. Zato je jedna od glavnih dvojbi svakog odgojitelja – kako odgajati?

Eugen Fink, kojeg je naš autor, između ostalih, odabrao prikazati navodi kako u povijesti nalazimo dva modela ili dvije metafore pomoću kojih se najčešće predočavao odgoj i odgojna djelatnost. Riječ je o metafori vođenja koja se prikazuje uz pomoć odgojitelja kao ‘kipara’ i metafori puštanja da raste koju simbolizira ‘vrtlar’ koji djecu pušta da rastu slobodno i pruža im onoliko koliko treba i kada treba, ovisno o stupnju njihovog kognitivnog i moralnog razvoja (p. 72).

U djelu dakle možemo pronaći rasprave o definiciji samog područja filozofije odgoja, temeljne pojmove, autore i teorije iz ove discipline. Osim toga autor je uključio i izabrane hrvatske filozofe odgoja, odnosno autore koji su se bavili filozofsko-odgojnim temama. Dao je zaokružen prikaz područja, glavnih tema, problema, izazova i perspektiva, vodeći računa o povijesnim epohama i značajkama svakog pojedinog razdoblja povijesti filozofije i filozofije odgoja. Imajući u vidu studentsku populaciju (kojoj ovo djelo može poslužiti i kao udžbenik) autor je više općefilozofskih tema tek naznačio, ne ulazeći u pojedinosti izuzev nekoliko njih koje su relevantne za filozofiju odgoja, i npr. aksiologiju. Autor navodi kako je svjestan da se ovoj tematici može pristupiti i na drukčiji način, tj. iz drugih perspektiva, ali on sam nastoji ostati u kontinuitetu onog što smatra karakterističnim za *filozofiju odgoja* koju predaje na svom učilištu.

Djelo je znanstveno iznimno relevantno jer na kompetentan način obrađuje neka od ključnih pitanja tradicionalne i suvremene filozofije odgoja. Ono je namijenjeno u prvom redu studenticama i studentima učiteljskih fakulteta, kao i onima ranog i predškolskog odgoja, a dobro će doći i filozofima, tj. svima koji u svojim kurikulumima imaju kolegij *Filozofija odgoja* ili se zanimaju za filozofiju u kontekstu odgojno-obrazovnih tema. Knjiga može biti zanimljiva i onima koji proučavaju povijest pedagogije, a u nekim dijelovima i onima koji nastoje kritički promišljati o suvremenim odgojno-obrazovnim izazovima i perspektivama.

Riječ je o sistematičnom, pristupačno napisanom i konciznom prikazu jednog područja (glavnih tema, rasprava, autora, teorija i pristupa) i to po metodi od općeg prema pojedinačnom, s obzirom na to da je dan opći pregled filozofije, pregled filozofije odgoja, izdvojeni glavni predstavnici i na kraju neki suvremeni izazovi i poteškoće. U tom smislu knjiga uz predgovor i zaključak

te iscrpan popis literature ima tri poglavlja. Prvo od njih se bavi općenito filozofijom (pojmom, tijekom, poticajima na filozofiju i filozofijom u odnosu na mit, religiju i znanost). Drugo donosi opći pregled filozofije odgoja (nastanak, definiciju, predmet i metodu, odnos s pedagogijom, aksiologijom i logikom). Treće poglavlje bavi se starovjekovnim i srednjovjekovnim filozofsko-odgojnim postavkama i to u liku izabranih predstavnika (Homer, sofisti, Sokrat, Platon i Aristotel). Konačno, četvrto poglavlje se bavi novim vijekom i suvremenim dobom (More i Campanella, Rousseau, socijalni utopisti, Russell, Neill, Fink i Buber, Vuk-Pavlović, Polić i Bezić).

U popisu literature autor citira gotovo sve relevantne autore koji su se bavili filozofsko-odgojnom problematikom na ovim prostorima, ali i relevantne knjige i članke drugih autora. Citirana djela (osim onih povijesnog karaktera) pretežno su iz zadnja dva desetljeća prošlog i iz ovog stoljeća. Autor suzdržano poseže za stranom literaturom.

Djelo nam daje temeljne uvide u područje filozofije odgoja, kolegija koji je prisutan na svim učiteljskim i filozofskim fakultetima u Hrvatskoj i šire. Ako možda i ne svjetonazorski, a ono sigurno konceptijski ova knjiga nastoji ostati u tradiciji povijesno-kontekstualnog pristupa filozofiji odgoja koji se više desetljeća njegovao na Pedagoškoj akademiji a onda i Učiteljskom fakultetu u Zagrebu, što je na svoj način autor natuknuo već u uvodnom dijelu knjige. Odnedavno je kolegij *Filozofija odgoja* uveden i na teološka učilišta, a i odsjek za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Rijeci uveo ga je na svoj jednopredmetni i dvopredmetni studij. A nezaobilazan je na svim učiteljskim i odgojiteljskim smjerovima. Drugim riječima, saznanja iz ovog područja vrijedan su doprinos izgradnji naše čovječnosti i boljeg društva.

Aleksandra Golubović